

Zouhar, Jan

[Filosof českých duchovních dějin: k sedmdesátinám profesora Karla Máchy]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
2001, vol. 50, iss. B48, pp. 180-182

ISBN 80-210-2622-7

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106400>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

lze být i jen s nepatrnou historicko-filologickou erudicí soudit, že Ptolemaiovi příliš nefikaly. To je první výrazné plus Spunarovy LXX, která tak lépe obstojí před požadavky multikulturalismu a vzájemného kulturního obohacování.

Druhé plus je ještě zřetelnější. Ptolemaios sezval učence a striktně se držel toho, že tím skutečně myslí učence, nikoliv učenky. Můžeme snadno postřehnout, že bibliстика potichu vynechává jakoukoli zmínku o tom, že by se na překladu seabeměň podílela žena (snad pouze popustíme-li uzdu fantazii a rozvineme úvahu, co všechno spadalo pod „tělesné zotavení“, jemuž se překladatelé věnovali po třetí hodině odpolední). Jak jiná je v tomto ohledu Septuaginta Spunarova. Ani zde však nebudeme pátrat přesměru, jen v zájmu vědecké přesnosti (*clare et distincte!*) musíme konstatovat, že z celkového počtu sedmdesáti dvou příspěvků pochází třicet od žen. Ponecháme budoucím historikům, aby po uplynutí vyžadovaného půlstoletí zjistili a na světlo vynesli všechny souvislosti, v nichž tento nemalý podíl ženského živlu na Spunarově díle stojí. Nyní je možné pouze konstatovat, že na rozdíl od orientálního patriarchy Ptolemaia je Spunar nezastřeně vstřícnější vůči nárokům moderního feminismu i něžnější poloviny lidstva.

Další rozdíly se týkají číselné symboliky. Magie čísel, jež doprovází oba svazky, se již zčásti vysvětlila. Zůstává jen několik maličkostí; například ve Spunarově Septuagintě chybí odkazy na potměšilé číslo 666, které již bylo sekularizačně zpochybněno, avšak ani Ptolemaiova LXX nezná některé číselné údaje, jež jsou pro Spunara běžné. Vhodnou ilustrací je zde číslo 50, které u Ptolemaia zcela zaniká pod nadvládou čísla 72, kdežto Spunarův svazek jím označuje počet nejceněnějších, ručně v kůži vázaných výtisků vydaných kromě běžného nákladu.

Poslední rozdíl, jenž je zapotřebí zmínit, souvisí s dějinami působení obou Septuagint. Jak již řečeno, Ptolemaios odůvodnil svou nezvadatelnou bibliofilskou vášeň, s níž mrhal majetkem království na překlady knih, potřebou diasporních Židů mít řecký text Tóry. Když ale do dějin vstoupila mladá křesťanská církev, přisvojila si kromě jiného i Septuagintu jako starozákonní bibli. Diaspornímu židovstvu nezbyly než příslovečné oči pro pláč (což je možné historicky ocenit jako vhodnou formu přípravy na jeho další dějinné kontakty s křesťanstvím). Pokud běží o Spunarovu Sedmdesátku, můžeme být v tomto ohledu zcela klidní; soudě podle některých autorských vstupů zahmutých do předloženého svazku, nebude církev jevit nijak citelný zájem o jeho přisvojení. Spunarova Septuaginta zůstane zachována Spunarovi, této předpovědi se lze odvážit.

Celkově z této komparace vyplývá, že dvakrát vstoupit do téže řeky dějin sice můžeme, ale zkoupeme se přitom pokaždé jinak. Obě Sedmdesátky jsou nezaměnitelné a rozdíly mezi nimi zásadní. Už jenom to, že každý překladatel dostal od Ptolemaia při odjezdu „tři pláště pro nejurazenější, dva talenty zlata, jeden kalich o jednom talentu a úplné stolní lehátko pro tři osoby“... Jednu věc ale mají a budou mít společnou. Jsou to díla hotová, uzavřená a neopakovatelná, a proto můžeme dnes, stejně jako to učinili staří před odjezdem z Faru, přikázat, „aby byl proklán ten, kdo by to, co bylo zapsáno, dále upravoval, buď tím, že by něco přidával, nebo naopak vynechával“.

Břetislav Horyna

Filosof českých duchovních dějin. K sedmdesátinám profesora Karla Máchy. Red. J. Gabriel, J. Kubíček, J. Sedlák, J. Šmajš. Brno: Moravská zemská knihovna 2001, 250 s.

Moravská zemská knihovna v Brně se rozhodla vydat k 70. narozeninám českého filozofa Karla Máchy pamětní sborník. Zvolila k tomu stejnou grafickou podobu knihy jako v případě Máchova díla *Glaube und Vernunft*, jehož poslední dva svazky vyšly také péčí Moravské zemské knihovny a jejího ředitele Jaromíra Kubíčka.

Tato úvaha nechce a ani nemůže hodnotit Máchovo dílo. Chci se nejprve spíše zamyslet nad smyslem podobných počínů, jakými jsou jubilejní sborníky. Takové sborníky mohou mít podle mého názoru přinejmenším čtyři podoby: 1) Jubilant má za sebou rozsáhlé a mnohvrstevnaté dílo a sborník je možno proto sestavit z příspěvků, které rozebírají jeho vztah k rodnému kraji, ženám,

krásné literatuře, studentům, politickým událostem atd. Důraz je položen na rodný kraj, ženy, krásnou literaturu, studenty, politické události atd., protože sám jubilant je dostatečně široce znám a jeho dílo bylo mnohokrát zevrubně rozebráno a diskutováno. 2) Jubilant je připomenut úvodní studií a poté jeho přátelé, žáci a ctitelé pokládají za čest přispět články a studiemi na nejrůznější (hlavně svá vlastní) témata. 3) Jubilant je špičkový odborník zejména v jedné oblasti (podle zaměření Hegel, enzymy, trestní právo atd. – v těch ostatních oblastech daného oboru patří k odborníkům předním), je uctěn monotematickým sborníkem o Hegelovi, enzimech či trestním právu, ve kterém se sejdou příspěvky různých autorů i jubilantových žáků k jeho hlavnímu tématu. 4) Okruh jubilantových přátel se rozhodne věnovat sborník jubilantově biografii, ukázkám z jubilantova díla, fotografické dokumentaci jeho života, bibliografii a vzpomínkovým článkům a rozhovorům s jubilantem. Máchův sborník patří do této čtvrté oblasti.

V úvodní stati „Nad myslitelským dílem profesora Karla Máchy“ se Antonín Kratochvíl věnuje přehledně Máchovým životním a filozofickým aktivitám po roce 1978, kdy Mácha odešel na Západ. Jiří Sedláček se ujal náročného úkolu a pokusil se v článku „Karel Mácha – etik“ charakterizovat i na základě osobních vzpomínek členitě Máchovo etické dílo. Jedno z klíčových témat Máchových filozofických prací se stalo předmětem příspěvku Jaroslava Wolfa „Karel Mácha a integrální antropologie“. Autor ukázal, jak toto téma prolíná a překračuje ostatní problémy, kterým se Mácha věnoval. Zaměřuje se především na okolnosti, které u nás v první polovině šedesátých let vedly k integraci bádání v oblasti věd o člověku. Všimá si též dalších osudů integrální antropologie i v mezinárodním kontextu v období po roce 1968 a hlavních publikačních aktivit v této oblasti. Anna Fickerová se ve stati „Giordano Bruno. Studie k eseji Karla Máchy“ podnětně věnuje rozboru Máchovy tvorby esejistické.

Za nejceněnější části sborníku pokládám rozhovory, které s Karlem Máchou vedli při různých příležitostech Břetislav Horyna a Josef Šmajš, a rovněž stať Heleny Pavlincové a Jiřího Gabriela „Karel Mácha – historik české filozofie“. Výtah z prvního Horynova interview („O filozofii a náboženství“) vyšel v časopise *Religio* v roce 1994, druhý rozhovor („O české filozofii“) se konal v roce 1999 v Brně. Horyna klade otázky poučeně a promyšleně a daří se mu ve sborníku nejlépe přiblížit Máchovu osobnost. Představuje nám jeho světonázorový vývoj, ptá se na jeho vztah k existencialismu, na jeho pojetí podstaty člověka, na jeho vztah k církvi, hovoří s ním o pocitu Boha. Horynovy rozhovory s Máchou jsou objevující a objevné, nepracují s cílem naplnit předem stanovená schémata.

Stejně zajímavý je i rozhovor „Nedejte se zasáhnout skepsí“, který vedl s Karlem Máchou Josef Šmajš a který je přetištěn ze slovenského časopisu *Filozofia* z roku 1994. Je věnován životnímu stylu filozofa, úrovni dnešních univerzit, tomu, co znamená myšlenková stopa, kterou za sebou nechává filozof svým dílem, ale také integrální antropologii a soudobým problémům planetární kultury. Rozhovory s Karlem Máchou jsou pozoruhodné i tím, že položená otázka vlastně někdy zůstává bez odpovědi, protože je pro Máchu inspirací k úvaze na jiné zajímavé téma.

Helena Pavlincová a Jiří Gabriel se věnují Máchovu historickofilozofickému chef d'oeuvre, jeho čtyřdílnému (pětisvazkovému) spisu *Glaube und Vernunft. Die Böhmische Philosophie in geschichtliche Übersicht*. Vhodně připomínají dosavadní kladná hodnocení této práce (A. Kratochvíl, H. Hochfelder, J. Kalvoda, T. Špidlík, S. Kowarik, F. Všeticka) a překračují významně skutečnost, že tyto ohlasy zůstaly u obecných tvrzení. Mimořádně inspirativní je skutečné otevření problémů, které Máchova práce přinesla, a výzva k diskusi o nich. Za cenné pokládám rovněž hodnocení Máchových přednášek o osobnostech českého myšlení a kultury pro rozhlasové vysílání Svobodné Evropy. Autoři správně upozornili, že výběr osobností, které takto Mácha představil, ukazuje jednoznačně na jeho pojetí českých i evropských dějnotvorných hodnot a základu mravního vědomí.

Důležitou součástí sborníku je řada dokumentů. Některé jsou velmi zajímavé, například fotografie absolventského ročníku Filozoficko-historické fakulty UK v roce 1954 nebo ukázky z korespondence K. Máchy v období po roce 1978. Hodnotu některých dokumentů snižuje skutečnost, že jsou zveřejněny jako duplikáty – například duplikát rodného listu vystavený za protektorátu,

diplom kandidáta filozofických věd, potvrzení o absolutoriu vysoké školy. Některé části dokumentace v oddílech Chronologie, které připravili bývalí Máchovi žáci Antonín Jefábek a Miroslav Ressler, mohly být zpracovány pečlivěji, zvláště když je zřejmé, že autoři měli k dispozici Máchovy detailní deníkové záznamy. Podrobně jsou líčeny Máchovy osudy po roce 1978 a umožňuje nám to sledovat, jak se Mácha po odchodu do exilu postupně prosadil v bavorské katolické univerzitní komunitě, jak se seznámil s představiteli českého katolického exilu, kteří žáci chodili na jeho přednášky, jak vypadal jeho pobyt v USA, cesty do Itálie, Švýcarska, Francie a dalších zemí a obdivuhodné polistopadové Máchovy aktivity v zahraničí i v Česku. Je škoda, že se autoři se stejnou pečlivostí nevěnovali i období dřívějšímu, zejména padesátým a šedesátým letům, které přitom Mácha podrobně dokumentuje ve čtvrtém dílu Glaube und Vernunft (například není objasněn důvod, proč se Mácha habilitoval v Brně – habilitace nemohla být nabídnuta Jaroslavem Kudrnou, protože prof. Kudrna nebyl v té době prorektorem, sám se habilitoval až v roce 1963 a profesorem byl jmenován v roce 1968). Za nedostatek pokládám i skutečnost, že zveřejněná bibliografie Máchových prací je pouze výběrová.

Editoři neměli jednoduchou úlohu a odvedli přes drobné chyby (Schirmacher – Schürmacher, Vladimír Všeticka – František Všeticka) velký kus práce jak v ediční přípravě různorodých textů, tak v jejich promyšleném členění do jednotlivých oddílů. Je to oslava Karla Máchy, ale současně nevyužitá příležitost. Pokládám totiž za nevyužitou příležitost možnost skutečného zamyšlení nad českými duchovními dějinami posledního půlstoletí, ke kterému se Máchův jubilejní sborník stal podnětem jenom zčásti.

Jan Zouhar